

Korkuya değil, güvene dayalı bir anayasa

Nimet Demir

Albert Camus, 1946 yılında kaleme aldığı “Ne Kurban, Ne de Cellat” başlıklı makalesinde geçtiğimiz 20. yüzyıl için korku çağı nitelemesinde bulunmuştu. Bu her yönüyle doğru bir niteleme idi. 20. yüzyıl hemen hemen her kesim için birbirinden korkan ve bu yüzden birbirini düşman gören bir anlayışla geçirildi. Korkunun besleyip büyüttüğü düşmanlık sebebi ile tüm insanlık tarihine eşdeğer katliamlar 20. yüzyılda gerçekleştirildi. Bir bakıma Albert Camus’un dediği gibi 20. yüzyılda insanların bir kısmı kurban, bir kısmı cellat oldu. Bediüzzaman Said Nursi korkunun bilmemek, tanımamak ve anlamamaktan kaynaklandığını belirtir. Demek ki geçmiş yüzyıl birbirini tanımayan ve anlamayan kesimlerin ilişkisine sahne oldu. Bu ilişkilerde korkunun beslediği düşmanlık hep belirleyici olduğundan kuvvetli kesim kendini cellat, zayıf kesim ise kendini kurban gibi algıladı. Bir diğer anlatımla bu ilişkiler efendi, köle şeklinde sahneye yansıdı. Bu anlayışın Türkiye anayasalarında da kendini gösterdiğine şahit olmaktayız. Türkiye’de hazırlanan anayasaların hep bir hakim sınıfı önceleyerek iktidarın bu sınıfın elinde kalmasına göre dizayn edildiğine şahit olduk. 21. yüzyıla girdiğimiz şu sıralar ilk kez sivil, demokrat ve özgürlükçü bir anayasa hazırlanma trendini yakalamış bulunmaktayız. Sivil, demokrat ve özgürlükçü bir anayasa için her kesimin kendini rahatça ifade etmesi, iradesini ortaya koyması gerek. Bu rahatlıktan korkmamak, aksine yapılacak anayasanın sıhhat şartı olduğunu bilmek lazım. Bilindiği gibi bir sözleşmede taraf olanın iradesini korku ve benzeri sebeplerle ortaya koyamaması, o sözleşmeyi fesada uğratar.

1982 Anayasası'nın getirdiği tek meclis sistemi ile katı merkezîyetçi sistemlerin de ülkenin içinde bulunduğu sorunların çözümünün önünü tıkadığı zaman zaman dile getirilerek, tek meclis yerine; çift meclis, merkezîyetçi yapı yerine; adem-i merkezîyetçi yapı veya demokratik özerklik önerileri sunulmaktadır. Yeni anayasa arayışının hız kazandığı bu zaman diliminde bu konuların da ele alınarak irdelenmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Öncelikle çift meclis sistemini ele alalım.

Toplumsal sözleşme olan anayasa hazırlıklarının sürdürüldüğü günümüzde bazı kesimlerde geçmiş yüzyıldan tevarüs edilen korkuların hakim olduğunu görmekteyiz. Bu korkuların temelinde birbirini tanımamanın yattığı aşıkardır. Toplumunu oluşturan her kesimin birbirini tanınması, birbirine güvenmenin kapısını açacaktır. Güven ise sağlıklı bir anayasa için olmazsa olmaz şarttır. Anayasa yapım sürecini birbirimizle tanışma, birbirimizi tanıma ve diyalog kurma vesilesi yaparak, bu şekilde geçmiş yüzyıldan bize tevarüs eden korkulardan kurtulmalı ve her kesimin kendini onda bulacağı bir anayasa vücuda getirmeliyiz. Biz bu yazımızı yasama organı olan meclisin "tek mi, çift mi?" olması ile yetki kullanımında gündeme getirilen adem-i merkezîyet ve demokratik özerklik tartışmalarına münhasır kıldık.

Çift Meclis, Adem-i Merkezîyet ve Demokratik Özerklik Tartışmaları

1982 Anayasası'nın getirdiği tek meclis sistemi ile katı merkezîyetçi sistemlerin de ülkenin içinde bulunduğu sorunların çözümünün önünü tıkadığı zaman zaman dile getirilerek, tek meclis yerine; çift meclis, merkezîyetçi yapı yerine; adem-i merkezîyetçi yapı veya demokratik özerklik önerileri sunulmaktadır. Yeni anayasa arayışının hız kazandığı bu zaman diliminde bu konuların da ele alınarak irdelenmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Öncelikle çift meclis sistemini ele alalım.

Çift Meclis ve Bu Konunun Gündeme Gelmesi

1982 Anayasası'nın kabulünden sonra, yasama sistemi bilhassa 1990'lı yılların son yarısında sorunları çözüme yetersiz kaldığı belirtilerek tartışmaya açılmıştır. Bu konuyu 1997'nin ilk aylarında, o zamanki DTP'nin lideri Hüsamettin Cindoruk, tek meclisli yasama organının ikiye çıkarılması lüzumuna işaret ederek tartışmaya açmıştı. Sayın Cindoruk'un bu görüşü, o zamanlar bir iki gazetenin iç sayfalarında haber olmak dışında pek dikkate alınmadı. Yaklaşık bir dokuz aylık suskunluk döneminden sonra Ekim 1997'de çift meclis sistemiyle ilgili dar çerçevede çok kısa bir tartışma yaşandıysa da bu tartışma, gündemdeki diğer sıcak tartışmalar dışında pek sönük kaldı ve gündem oluşturmadı. 1998 yılında o zamanki Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel yasama organının ikiye çıkarılması tezine sahip çıkmaya başlamıştı. Şimdilerde ise başkanlık sistemi tartışmalarına ilaveten çift meclis sisteminin de yeniden tartışmaya açıldığına şahit olmaktayız. Nitekim 2012 yılı içerisinde Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Öğretim Üyesi Prof. Kaboğlu'nun başkanlığını yürüttüğü Anayasa Der'in TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonuna sunduğu öneri taslağında çift meclis sistemine geçilmesi gereği vurgulanmıştır. 1982 Anayasası'nın hazırlıklarının yapıldığı 1981 yılında yeni yapılacak anayasada tek meclis sisteminin benimsenmesi gerektiğine değinen bir makale yazmış ve Yeni Asya Gazetesi'nde yayınlamıştım. Daha sonra kabul edilen 1982 Anayasası tek meclis sistemine yer verdi. Yine 1997 yılının Ekim ayında, dar çerçevede geçtiğini belirttiğim çift meclis sistemi tartışmalarında, çift meclis sisteminin bize uygun olmadığını belirtir bir makale yazdım ve makaleyi Zaman Gazetesi'nde yayınladım. Keza aynı konunun tartışıldığı 1998 yılında

“Seçkinler Meclisi” başlıklı bir makale daha yazarak Sözleşme Dergisi’nde okurlara sundum. Yeni anayasa çalışmalarının başladığı bu günlerde de çift meclis sisteminin bazı kesimlerce çözüm olarak sunulması üzerine bu konuyu bir kez daha ele alma lüzumu hâsıl oldu.

Yasama sistemiyle ilgili tartışmaları özetledikten sonra, yasama sistemiyle ilgili görüşlerime gelelim. Ancak yasama organı olan meclisin tek mi, çift mi olması tartışmasının özüne girmeden önce, tartışmanın sağlam bir zeminde seyri bakımından “meclis” in fonksiyonunun doğru bir şekilde ortaya konması gerekmektedir.

Meclisin fonksiyonu

Demokrasilerde egemenlik yetkileri vatandaşa aittir. Ancak nüfusun kesafeti, coğrafyanın büyüklüğü gibi engeller, egemenlik yetkilerini vatandaşların doğrudan kullanmasına imkân vermemektedir. Doğrudan demokrasi uygulamasını imkânsız kılan engeller temsili demokrasinin doğumuna yol açmıştır. Egemenlik yetkilerini doğrudan kullanmayan vatandaşlar, bu yetkileri seçip, vekâlet verdikleri temsilcileri aracılığıyla kullanırlar. İşte egemenlik yetkilerinden olan yasama yetkisini kullanan meclis vatandaşların seçip vekâlet verdiği temsilcilerden oluşmaktadır. Demek ki meclis, halkın seçtiği temsilcilerin, halka ait yasama-egemenlik yetkisini, onlar adına, kullandıkları kurumun adıdır.

Çift meclis sisteminin etiği

Bilindiği gibi bir sistemi oluşturan kurumların her birinin, meşruyetini dayandığı bir temeli, bir felsefesi vardır. Kurumun kendini meşru göstermek için dayandığı felsefe, o kurumun etiğidir. Dünyada federasyon ve üniter olmak şeklinde iki tür devlet yapılanması görüldüğünden, çift meclis sisteminin etiğini, federasyon ve üniter devlet şekilleri için ayrı ayrı incelemek gerekmektedir. Konfederasyon şeklindeki birlikteliklerin çok sınırlı amaçlarla vücuda getirilmesi, alınan kararların birlikteliğe dâhil devletlerce uygulanmasının ihtiyarılığı, birlikteliğin bir anayasaya bağlanmaması gibi gerçekler nazara alındığında konfederasyonun, federasyon ve üniter devletler gibi ele alınmasına gerek yoktur. Bu yüzden dünyada üçüncü türü oluşturan konfederasyon şeklindeki birlikteliklerin meclis etiği, inceleme dışı bırakılmıştır.

1-) Federasyon (Federal Devlet)

Federal Devletlerde genellikle çift meclis bulunmaktadır. Bu iki meclisten birincisi; halkın temsilcilerinin yer aldığı meclistir. Bu mecliste federal devleti oluşturan her bir federe devletin halkı, nüfus oranına göre temsil edilir. İkinci meclis ise; federal devleti oluşturan, federe devletlerin temsilini sağlamaktadır. Yani her bir federe devlet eşit sayıda temsilciyle bu mecliste temsil edilmektedir. Bunun mantığı şudur; federal devleti oluşturan her bir federe devletin nüfusu farklıdır. Nüfusa göre temsilci gönderildiğinde, nüfusu az olan federe devletin ve halkın çıkarları nüfusu fazla olan ve dolayısıyla fazla temsilci gönderen federe devletler tarafından ihlal edilebilir.

Demokrasilerde egemenlik yetkileri vatandaşa aittir. Ancak nüfusun kesafeti, coğrafyanın büyüklüğü gibi engeller, egemenlik yetkilerini vatandaşların doğrudan kullanmasına imkân vermemektedir. Doğrudan demokrasi uygulamasını imkânsız kılan engeller temsili demokrasinin doğumuna yol açmıştır. Egemenlik yetkilerini doğrudan kullanmayan vatandaşlar, bu yetkileri seçip, vekâlet verdikleri temsilcileri aracılığıyla kullanırlar.

Üniter devletlerde bazen tek meclis sisteminin aşırılıklarını dengelemek babından da çift meclis oluştu- ruşu gözlenmektedir. Genelde yönetime gelen siyasi hareket ya- sama organında da çoğunluğu elde etmiş olduğundan, yasama çalışmaları, yasama or- ganı, yürütmenin amaçları doğrultusunda kullanılabil- mektedir.

Bu tür ihlalleri önlemek için, her bir federe devletin eşit sayıda temsil edildiği ikinci bir meclisin varlığı gerekmektedir.

2-)Üniter devlet

Üniter devletlerde meclisin iki tane olmasının temelinde iki gerçek yatmaktadır.

a-) Üniter devleti vücuda getiren halkın farklı sınıflardan teşekkül etmesidir. Genelde aristokratik geçmişe sahip olan ülkelerde soyluların ve halkın ayrı meclislerde temsil edilmeleri tarihsel bir zorunluluk olarak belirmiştir. Bu ülkelerde farklı meclisler, farklı sınıflar arasında denge kurmak, egemenliği bu sınıflar arasında paylaşdırmak için vücuda getirilmiştir. Buna en güzel misal İngiltere'dir. Farklı sınıflardan oluşan İngiliz toplumunda, egemenlik yetkilerini ellerine geçirmek konusunda, her sınıfın ayrı bir mücadelesi mevcuttur. İlk önce 1215 yılında İngiliz Baron ve Asilleri, Kral Yurtsuz Jean'la akdettikleri Magna Carta Libertatum sözleşmesiyle, Kral'ın bir takım yetkilerini kendilerine aldılar. Bilahare 1628 tarihinde Petition of Rights antlaşması ve 1679 tarihinde akdedilen Habeas Corpus Act ile İngiliz yurttaşları krala karşı bir kısım egemenlik yetkilerini elde ettiler. Bu sınıfların mücadelesi sonucu egemenlik yetkilerinin paylaşımı doğrultusunda, asiller sınıfı temsilcilerin içinde yer aldığı Lordlar Kamarası, avam sınıfının temsilcilerinin içinde yer aldığı Avam Kamarası doğal olarak vücuda gelmiştir.

b-) Üniter devletlerde bazen tek meclis sisteminin aşırılıklarını dengelemek babından da çift meclis oluşturulduğu gözlenmektedir. Genelde yönetime gelen siyasi hareket yasama organında da çoğunluğu elde etmiş olduğundan, yasama çalışmalarında, yasama organı, yürütmenin amaçları doğrultusunda kullanılabilir. Veya anayasa uygunluğu araştırılmaksızın, çok yönlü bir araştırma yapılmaksızın, bir kanunu, birinci meclis çıkarabilmektedir. İşte ikinci meclis, birinci meclisin göz ardı ettiği bu hususlarda bir süzgeç görevi görmektedir.

Bizde çift meclis uygulaması

Bizde çift meclis 1876 ve 1961 Anayasaları çerçevesinde iki kez uygulanmıştır. 1876 Anayasası Meclis-i Mebusan'ın yanı sıra Meclis-i Ayan'a da yer vermiştir. Meclis-i Ayan'ın üyeleri padişah tarafından seçiliyordu ve 1909 değişikliğine kadar, Meclisi Mebusan'dan daha etkin bir konumdaydı. 1876 Anayasası'nın hazırlanışı ve kabulünde halktan gelen bir talepten bahsedilmez. Yani toplumdan devlete yönelmiş bir yetki paylaşım isteği ve bu doğrultuda toplum tarafından verilmiş bir mücadele söz konusu olmamıştır. 1876 Anayasası Mithat Paşa ve az sayıda arkadaşının çabası ürünüdür. Padişahın gözetiminde hazırlanmış ve Padişahın tek taraflı bir fermanıyla yürürlüğe girmiştir. Meclis-i Ayan, Padişahın, Meclis-i Mebusan'ı etkisiz kılmak için vücuda getirdiği bir organ statüsündedir. Meclis-i Ayan toplumun sınıf yapısından veya Meclis-i Mebusan'ın aşırılıklarını önlemek kaygısından doğmamıştır. 1961 Anayasası'nın tek meclis sistemine son vermesinin temelinde 1950-1960 yılları arasında tek parti iktidarına son veren ve iktidara halkın taleplerini taşıyan yönetim anlayışına tepki duymak yatmaktadır. Çok partili hayata geçtikten sonra, devletin sahiplendiği resmi ideolojinin

taşıyıcısı olan partilerin, halk tarafından iktidardan uzaklaştırılması, halkın iktidara getirdiği yönetimin icraatlarında halkın taleplerini nazara alması, resmi ideolojinin taşıyıcısı konumundaki kuruluşları harekete geçirmiş ve neticede 1960 ihtilali yapılmıştır. İhtilal sonrası yapılan anayasada, halkın seçtiği temsilcilerin faaliyetlerini, devletin resmi ideolojisi doğrultusunda denetleyecek bir seçkinler meclisi fikri belirlemiştir, bu fikir doğrultusunda hazırlanan anayasada, ikinci meclise yer verilmiştir. Bu ikinci meclisin 15 üyesini cumhurbaşkanı seçmekteydi. Eski cumhurbaşkanları, ihtilal yapan Milli Birlik Komitesi üyeleri, bu meclisin doğal üyeleri idi. 150 üye ise genel oyla seçiliyordu. Ancak genel oyla seçilen bu üyeler için yüksek okul mezunu olmak, 40 yaşını doldurmak gibi şartlar aranmaktaydı.

Türkiye çift meclis şartlarını taşıyor mu?

Türkiye Cumhuriyeti bir üniter devlettir. Üniter devletlerin çift meclis sistemi uygulamaları için aranan şartları, Türkiye'nin taşıyıp taşımadığına bakalım. Üniter devletlerin çift meclis sistemini benimsemelerinde birinci sebep; toplum yapılarının sınıflara bölünmesiydi. Oysa Türkiye Cumhuriyeti, ne şimdi, ne de geçmişte farklı sınıflardan oluşan bir toplum yapısına sahiptir. Bu durumda egemenlik yetkisini farklı sınıflar arasında paylaşmak, bu sınıflar arasında denge kurmak gibi bir derdi bulunmamaktadır. O zaman ihdas edilecek ikinci meclisteki üyeler kimin temsilcisi olacak? Eğer halkın temsilcisi olacaklar denilecekse o, zaman diğer meclisteki üyeler kimin temsilcisi olacak? Onlarda halkın temsilcileri olacaktır denilecekse bu durumda farklı sınıfları bulunmayan halkın temsilcilerinin iki ayrı mecliste doldurulmasının mantığı kalmayacaktır. Gelelim ikinci şarta: ikinci şart da; tek meclis sisteminin aşırılıklarını gidermek, ikinci meclise okumuş kültürlü insanları doldurmak anlayışıydı. Türkiye gelişmekte olan bir ülkedir. Gelişmekte olan ülkeler için yasama organlarının süratli çalışması hayati önem taşımaktadır. Ayrıca güçlü bir yürütme organına da sahip olmak gerekmektedir. Çift meclis sistemi hem yasama organının süratle çalışmasına engel, hem de yürütmenin güçlü olması anlayışına zıt bir sistemdir. Yasaların özenle çıkarılmadığı, kültürlü insanların meclise girmediği gibi gerekçelerde pek tutarlı değil. Çünkü mecliste oluşturulan ihtisas komisyonları, keza çıkan kanunların Anayasaya uygunluğunun denetimi için Anayasa Mahkemesi süzgeci, son zamanlarda meclise seçilen milletvekillerinin büyük bir çoğunluğunun yüksek okul mezunu olması, çift meclis taleplerinin ileri sürdükleri gerekçeleri nakz etmektedir.

Türkiye'nin sorunu

Türkiye'de daha 3-5 yıl öncesine kadar yasama organının yeterince çalışmadığı, yürütme organının muktedir olmadığı ve yargının ideolojik kararlarla yürütmeye engel olduğu bir vakıya idi. Bu olumsuz durum son 3-5 yıldır kısmen düzelme trendine girmişse de tam düzelme henüz sağlanmamıştır. Halkla devlet arasında yer alan yasama, yürütme ve yargının, kendilerinden beklenen fonksiyonları yerine getirmemelerinin temelinde kurumların teknik yapılandırılmalarından ziyade, bu kurumların arasında kaldığı toplum-devlet çatışması yatkındır. Devletin içerisinde çörek-

Yasaların özenle çıkarılmadığı, kültürlü insanların meclise girmediği gibi gerekçelerde pek tutarlı değil. Çünkü mecliste oluşturulan ihtisas komisyonları, keza çıkan kanunların Anayasaya uygunluğunun denetimi için Anayasa Mahkemesi süzgeci, son zamanlarda meclise seçilen milletvekillerinin büyük bir çoğunluğunun yüksek okul mezunu olması, çift meclis taleplerinin ileri sürdükleri gerekçeleri nakz etmektedir.

Kalkınmakta olan ve farklı sınıfları bulunmayan Türkiye'nin gerçekleriyle, çift meclis sisteminin gerçeklerinin bağdaşmadığı kanaatindeyim. Türkiye'nin sorununun, yasama organının ikiye çıkarılmasıyla, hükümet etme sisteminde parlamenter sistemin terk edilerek başbakanlık hükümeti veya yarı başkanlık hükümeti sisteminde geçilmesiyle çözülebileceğini de sanmıyorum. Çünkü sorun bu kurumların teknik yapılandırılmalarından kaynaklanmıyor.

nen oligarşik yapı, egemenlik yetkilerini ellerinde tutarak halkın egemenlik yetkilerini istemeden demokrasi oyunu oynamasını istemektedir. Yani halka denmektedir ki "sen kimi istersen seçebilirsin, istersen seçilebilirsin, ancak egemenlik yetkileri benim elimdedir. Sen bu yetkileri benden alamazsın", halksa "mademki demokrasilerde egemenlik yetkileri halkındır, o zaman seçtiğim temsilciler, benim adıma bu yetkileri benim istediğim şekilde kullanacaktır", diye cevap vermektedir. Evet devletle halk arasında çatışma vardır ve konusu da egemenlik yetkilerine sahip olmak mücadelesidir. Bu mücadelenin arasında kalan kurum, halkı haklı görüp ona yaklaştığında devletin içinde yer alan ve gücü elinde bulunduran oligarşik yapının güç gösterisine maruz kalmaktadır. Devlete yanaşsa, bu defa halkın teveccühünden mahrum kalacaktır. Bu yüzden hangi teknik yapılanmaya sahip olursa olsun bu mücadele ve çatışma ortamında aracı kurumun performans göstermesi mümkün olmayacaktır. Tek çözüm; devletin içerisinde çöreklenen seçkinlerin, egemenlik yetkilerini halka devretmeleri ve halkı, egemenlik yetkilerini talep etmeksizin demokrasi oyunuyla oynayabilecekleri zehabından vazgeçmeleridir.

Kalkınmakta olan ve farklı sınıfları bulunmayan Türkiye'nin gerçekleriyle, çift meclis sisteminin gerçeklerinin bağdaşmadığı kanaatindeyim. Türkiye'nin sorununun, yasama organının ikiye çıkarılmasıyla, hükümet etme sisteminde parlamenter sistemin terk edilerek başbakanlık hükümeti veya yarı başkanlık hükümeti sistemine geçilmesiyle çözülebileceğini de sanmıyorum. Çünkü sorun bu kurumların teknik yapılandırılmalarından kaynaklanmıyor. Sorun, bu kurumların aralarından kaldıkları halk-devlet çatışmasından kaynaklanmaktadır. Geçilecek çift meclis sisteminde, ikinci meclis daha çok atanmışlardan oluşacaktır ki, bu da halk-devlet çatışmasında, devlet yararına, halkın ise aleyhine sonuç verecektir. İkinci meclisin tarihi tecrübesine baktığımızda, farklı sınıfları olmayan ülkelerde genelde, devlet bünyesinde bürokratik görevlerde bulunmuş, halka karşı sorumlu olmayan emeklilerin atandıkları gerçeğiyle karşı karşıya kalmaktayız. (1961 Anayasası'nın uygulaması). Sanırım, bugünkü Türkiye için istenen ikinci meclis her ne kadar ifade edilmese de daha çok devletten emekli olan emekli cumhurbaşkanları, emekli yüksek yargıçlar, emekli generaller vs. için istenmektedir. Bu kişilerin yer aldığı meclis, halk-devlet çatışmasını büyütmekten başka bir işe yaramayacaktır. Tarihimizde iki kez tatbik edilen ve başarısız bulunan çift meclis sistemine, üçüncü kez geçilmesi sorunlarımızı çözmek yerine arttıracaktır.

ADEM-İ MERKEZİYET VE DEMOKRATİK ÖZERKLİK

1982 Anayasası katı bir merkezîyetçi yapı öngörmektedir. Katı bir merkezîyetçi yapının öngörülme nedenlerinden en önemlisi toplumun merkezi idarece homojen hale getirilme iradesidir. Bu yapı ile toplum merkezde hazırlanan eğitim programları ile dizayn edilmekte, toplumdaki farklılıklar bu şekilde törpülenmektedir. Türkiye'nin katı merkezi yönetim yapısı, ülkenin içinde bulunduğu bir takım sorunlara kaynaklık etmesi ve demokratikleşmeyi engellemesi sebebiyle farklı arayışları gündeme getirmiştir. Adem-i merkezîyet ve demokratik özerklik arayışları da bu cümledendir.

Adem-i merkeziyet:

Osmanlı'nın son dönemleri İttihat ve Terakki Cemiyetinin savunduğu merkeziyetçi idare ile Teşebbüs Şahsi ve Ademi Merkeziyet Cemiyetinin savunduğu adem-i merkeziyet tartışmalarına sahne olmuştur. Prens Sabahattin'in de bu tartışmada yer aldığını görüyoruz. Prens Sabahattin adem-i merkeziyet fikrini savunmaktaydı. Prens, bu görüşünü 1876 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 108. maddesine dayandırıyordu. Ona göre vali ve diğer yerel yöneticilerin yetkilerinin artırılarak yerel sorunların merkeze taşınmadan mahallinde çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Prens Sabahattin'in savunduğu yerinden yönetim, idari adem-i merkeziyete tekabül etmekteydi. O ülkenin federatif bir yapıya dönüşmesini netice verecek siyasi adem-i merkeziyet fikrine karşıydı. Bediüzzaman da anılan dönemde tartışmalara katılmış ve Prens Sabahattin'e bir mektup yazarak düşüncelerini aktarmıştı. Said Nursi bu mektubunda Prens Sabahattin'in savunduğu yerinden yönetim fikrinin güzel olduğunu, ancak içinde bulunulan durum itibarı ile idari adem-i merkeziyetin, siyasi adem-i merkeziyete kayma tehlikesine dönüşebileceğine değinerek, şimdilik adem-i merkeziyet idaresinin zamanı olmadığını anlatmaya çalışmıştı. Said Nursi'nin mektup yazdığı döneme baktığımızda ise karşımıza şu tablo çıkar. Osmanlı İmparatorluğu oldukça zayıflamış ve toprak kaybı trendine girmiştir. Osmanlı bünyesinde yer alan ülkelerde, bilhassa Balkanlarda Rusya gibi güçlü devletlerin de destek olduğu milliyetçilik akımlarının yükselişte olduğu, bu akımların Osmanlı'dan ayrılıp, ayrı ve bağımsız bir devlet kurma girişimlerinde bulunduğu bir ortamla karşılaşırız. İşte Bediüzzaman böyle bir ortamda idari adem-i merkeziyetin milliyetçi akımları besleyerek sonuçta siyasi adem-i merkeziyete kayacağından endişe ile idari adem-i merkeziyetin zamanı olmadığını değinir. Esasen o idari adem-i merkeziyet fikrine karşı değildir. Prens Sabahattin'in bu görüşünün güzel bir fikir olduğunu mektubun başında ifade etmektedir. Ancak Osmanlı'nın içinde bulunduğu şartlar nedeni ile bu yapıya henüz hazır olmadığı düşüncesindedir.

Cumhuriyet İdaresine geldiğimizde; İttihat ve Terakki akımının Cumhuriyet İdaresine intikal eden otoriter versiyonu yetkileri elinde tutmak ve bir vesayet rejimi oluşturmak için günümüze kadar hep katı bir merkeziyetçi yapı oluşturdu. Bu merkeziyetçi anlayışın tanımladığı merkezi kimlik dışında kalan farklı etnik, dini ve kültürel yapıları dışlayan ve inkar eden politikaları Kürt ve Alevi sorununu tetikledi. Ancak bu sorun Osmanlı'nın bünyesindeki Balkan ülkeleri ile yaşadığı sorunlarla hiçbir yönden benzerlik içermemektedir. Zira Osmanlı ile Balkan toplulukları arasında hem etnik, hem dini, hem de kültürel yönden tam bir ayrılık söz konusuydu. Bu farklılıklar toplumların kaynaşmasına imkan tanımamıştı. Oysa ülkemizde ulus-devlet macerasının tetiklediği Kürt ve Alevi sorunu toplulukların kaynaşmamasından değil devletin homojen bir ulus yaratma politikasından kaynaklanmaktadır. Ancak ülkemizdeki bu topluluklar o denli kaynaşmıştır ki ulus-devlet politikalarının tüm ayrıştırmalarına rağmen topluluklar arasında barış ve kardeşliği sarsamamıştır. Kürt ve Alevi sorunu esasen demokratikleşme, hak ve özgürlükler sorunu cümlesindedir. Ve panzehiri demokratikleşme, hak ve özgürlüklerde ilerlemedir. Bugün için idari

Prens Sabahattin'in savunduğu yerinden yönetim, idari adem-i merkeziyete tekabül etmekteydi. O ülkenin federatif bir yapıya dönüşmesini netice verecek siyasi adem-i merkeziyet fikrine karşıydı. Said Nursi mektubunda Prens Sabahattin'in savunduğu yerinden yönetim fikrinin güzel olduğunu, ancak içinde bulunulan durum itibarı ile idari adem-i merkeziyetin, siyasi adem-i merkeziyete kayma tehlikesine dönüşebileceğine değinerek, şimdilik adem-i merkeziyet idaresinin zamanı olmadığını anlatmaya çalışmıştı.

adem-i merkeziyet bir demokratikleşme adımı olarak kendisini dayatmış bulunmaktadır. Bunu göz ardı etmek mümkün değildir. Nitekim Avrupa Konseyi'nin önümüze koyduğu demokratikleşme paketi içerisinde yerel yönetimlerin özerklik şartı da bulunmaktadır. Türkiye Avrupa Konseyi'nin ortaya koyduğu "Özerklik Şartı" nı 1988 yılında imzaladı. Bu şart yerel idarelerin güçlendirilmesini, özerkliklerinin savunulmasını ve yerinden yönetime dayalı bir idareyi öngörmektedir. Türkiye artık imza koyduğu Avrupa Konseyi Özerklik Şartı'nın gereklerini yerine getirmek için anayasal ve yasal düzenlemeleri yapmak durumundadır. Bunu Avrupa Konseyi Özerklik Şartı'nı imzaladığı için değil demokratikleşmenin gereği olarak yapmalıdır.

Sonuç

Yasama organının çift meclis şeklinde yapılanmasının isabetsizliğine yukarıda değindik. Bir devlet çatısı altında siyasi egemenliğin değil ama yönetim yetkilerinin bir bölümünün yerel seçilmiş-temsili yapılara devredilmesinin demokrasinin gereği olduğu, Türkiye'nin bu yönde irade izhar ederek Avrupa Konseyi Özerklik Şartı'nı imzaladığı, keza bu yönde içten gelen taleplerinde ciddi boyutta bulunduğu bir gerçektir. Tüm bu hususlar dikkate alınarak yerel yönetimlerin güçlendirilmesi hususunda anayasal ve yasal düzenlemeleri yapmak, böylece demokrasi çatısını biraz daha yükseltmek gerekmektedir.

Özet

Yeni bir Anayasa yapımı sürecindeyiz. Bugüne kadarki Türkiye anayasalarına yansıyan ortak özellik efendi-köle ilişkilerinde kendini göstermektedir. Oysa sivil, demokrat ve özgürlükçü bir anayasa için her kesimin kendini rahatça ifade etmesi, iradesini ortaya koyması gerekir. Hem, toplumu oluşturan her kesimin birbirini tanıması, birbirine güvenmenin kapısını açacaktır. Bu yazıda yasama organı olan meclisin "tek mi, çift mi?" olması ile yetki kullanımında gündeme getirilen adem-i merkeziyet ve demokratik özerklik tartışmalarına değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Demokrat anayasa, güven, çift meclis, adem-i merkeziyet, demokratik özerklik,

Abstract:

We are going through a process of making a new constitution. The common property reflected in the Turkish constitutions written so far demonstrates itself in the relationship between master and slave. However for a civil, democratic and liberal constitution, all denominations must be able to express themselves freely and show their will. This will open the way for the mutual recognition and trust by all the sectors constituting the society. In this article we will touch upon the discussions about the singularity versus duality of the assembly and decentralization and democratic autonomy.

Key Words:

A democratic Constitution, Trust, Dual Assembly, decentralization, democratic autonomy